

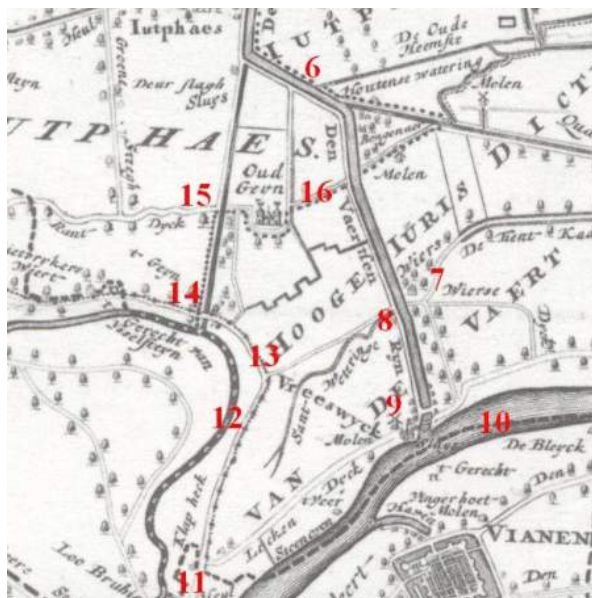
INHOUD

(Verticaal) transport langs de Keulse Vaart
Utrechtse kranen
De Stadskraan van Utrecht
De Museumwerf in Vreeswijk

2019
nieuwsbrief 3

(Verticaal) transport langs de Keulse Vaart

Van tijd tot tijd gaat het bestuur van NedSEK zelf op stap om inspiratie op te doen en te zien wat er nog aan interessante kranen te zien is. Wij noemen dat de "Kranenverwendagen". Deze keer hebben we ons door de historie laten inspireren: "Waar

Hollandse IJssel (12), Doorslag (15) en Vaertserijn (8)
fragment tekening van Bernard du Roy, 1699.

hebben in het verleden hijskranen gestaan?" en zo kozen we voor dat deel van de Keulse Vaart dat in de provincie Utrecht ligt. Langs de Keulse Vaart lag de handelsroute van Keulen naar Amsterdam. Door de eeuwen heen werd met name in de provincie Utrecht de ligging van de gebruikte wateren nogal eens gewijzigd.

Van oorsprong liep de route via de Vecht en Kromme Rijn de totdat deze in 1122 afgedamd werd. De route werd verlegd: vanaf Tolsteeg (Utrecht) werd een kanaal gegraven in de richting van de Hollandse IJssel die toen nog een verbinding met de Lek had en zo kon men langs allerlei vaarten, overtoeren en sluisjes uiteindelijk de Lek bereiken.

Toen in 1373 in Vreeswijk de eerste sluis gebouwd werd en de Vaartse Rijn vanaf Utrecht hier op aansloot ontstond de situatie zoals die nu nog herkenbaar is.

Utrechtse kranen

Onze gedachte was dat langs deze route ook ooit hijswerktuigen gebruikt moesten zijn en oude oude prenten bleek dit ook. Op de Utrechtse Bolwerken werden nadat de verdedigingsfunctie vervallen was op diverse plaatsen hijswerktuigen opgericht.

Zonnenburg 1790, fragment. d'Hangest d'Yvoy UtrArch

Sinds de 12e eeuw liep in Utrecht de route via de Oude Gracht waarlangs onder de koopmanshuizen de goederen werden opgeslagen. Uiteindelijk verbond men de kelders onder de huizen met de werven langs de Oude Gracht.

afbeelding uit "Bouwgeschiedenis Utrecht"

Allemaal inspiratie voor onze zoektocht naar lokaties van hijswerktuigen. Op al deze lokaties langs het water waren van oorsprong ambachtelijke bedrijven, later zou de industrialisatie nog meer bedrijven laten ontstaan waar allemaal (sporen van) hijswerktuigen te zien konden zijn. Bovendien ontstond langs de Oude Gracht nog een heel aparte bedrijfstak: bierbrouwerijen, die van twee soorten hijswerktuigen gebruikt maakten. Het water uit de Oude Gracht werd opgeschept met zg. putstoeien ten behoeve van de bierproductie. Wanneer het gereede productie niet per

schip afgevoerd werd, moest er ook gehezen worden van de werf naar de straat. En laten we nou net hiervan nog sporen aantreffen: een hijskraan bij brouwerij De Boog, die behouden is en een fotoserie in

Brouwerij De Boog in 2019 (foto Ed. Schulte)

het Utrechts Archief van de Utrechtse Bierhandel op Oudegracht 285-287, waar behoudens de keurig gerestaureerde gevelpuien alle sporen gewist zijn. Zo komen we vanuit de ambachtelijke periode in onze ge-industrialiseerde tijd.

Utrechtste Bierhandel ± 1935 (foto F.F. van der Werff, Utrechts Archief)

lets van deze industrie was ook zichtbaar net voorbij de Weerdsuis aan de Vecht bij de Bemuurde Weerd 56 waar een Fairbairnkraan van IJzergieterij Utrecht stond.

IJzergieterij Utrecht ± 1935 (foto Utrechts Archief), de Oud-Katholieke kerk er achter staat er nog steeds!

Aan de Nieuwekade aan de overzijde zijn ook nog (archief) sporen van overslag activiteiten met kranen zowel uit de 18e als de 20e eeuw.

Heftoren Het Paard omstreeks 1760 (Utrechts Archief)

de Nieuwekade omstreeks 1967

Hierboven twee afbeeldingen van dezelfde lokatie met twee eeuwen verschil en vanuit een verschillend standpunt gezien.

We gaan nu eens zien hoe we het heden aan het verleden kunnen verbinden.

De Stads kraan van Utrecht

Langs de Oudegracht bij het Wed stond sinds 1402 de Stads kraan bij het Stadhuis. Een belangrijke bron van inkomsten voor de stad immers alle aangevoerde goederen werden daar gewogen en daarover werd belasting betaald. In 1836 werden de St. Barbara en St. Laurens gasthuizen gesloopt en bouwde Anton Sinkel er zijn Win-

kel van Sinkel. Juist bij het ophijzen van de laatste gietijzeren Kariatide brak de hijsarm van de kraan en de kraan was dermate beschadigd dat herbouw er nooit van kwam. Sindsdien restte niets meer dan de vele al dan niet historisch juiste beelden van deze kraan. Hieronder een beeld van de Winkel van Sinkel met een idee over een reconstructie van de Stads kraan ter plaatse.

Daar werd in Utrecht al lang over gedroomd: herbouw van de Stadskraan, ook binnen de Stichting Bouwloods Utrecht, een erkend leerbedrijf dat zich toelegt op o.a. vakvaardigheden in houtbouw. Zij hebben met anderen een Stichting Stadskraan Utrecht opgericht met het doel de stadskraan te herbouwen. Op zoek naar een geschikte locatie kwam men in contact met de Museumwerf Vreeswijk waar met behulp van vrijwilligers een restauratiewerf in stand wordt gehouden.

De Museumwerf in Vreeswijk

En zo togen wij ook naar Vreeswijk op deze dag om met eigen ogen kennis te nemen van dit initiatief. Buiten dat zijn op de werf nog twee torenkranen actief!

Ook erg nuttig bij het verplaatsen van de vele kubieke meters hout die voor de Stadskraan nodig zijn!
Het project is een samenwerking van de Stichting Stadskraan Utrecht en de Ambachtsschool Vreeswijk.

Liesbeth Bouwhuis ontving ons die dag hartelijk en praatte ons de laatste 15 jaar het het project bij. Daarover is ook een presentatie "HERBOUW STADSKRAAN UTRECHT" van verschenen, die kunt u via onze website lezen. Voor liefhebbers van de préhistorie

van de kranenbouw een interessant project om te volgen ...

Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan het schaalmodel van de Stadskraan

NedSEK informatief

De Nederlandse Stichting Erfgoed Kranen houdt zich sinds de oprichting in 2015 bezig met de historie van de Nederlandse kranenbouwers en het kranengebruik.

Doelstellingen en activiteiten

Het behoud van cultuurhistorisch waardevolle kranen door technisch onderzoek, archief-onderzoek en advisering.

- Het behoud van historische kennis op het gebied van kranenbouw.
- Aanleg en instandhouding van documentatie en literatuur rond kranen(bouw).
- Behoud van archiefmateriaal van kraanbouwers.
- Enthousiasmering van een breder publiek, door middel van publiciteit waaronder nieuwe media.
- Uitwisselen van kennis.
- Hieronder een database van kranen erfgoed.
- Studie naar de geschiedenis van de bouw en het gebruik van kranen en andere vormen van verticaal transport in Nederland.
- Het verspreiden van kennis over het erfgoed en de geschiedenis van kranen in Nederland.
- Onderzoek naar de opleidings-mogelijkheden van machinisten van het kranenerfgoed.

Publiciteit

NedSEK laat zich zien door middel van een [website](#) en een [Facebookpagina](#). Daarnaast geven we lezingen en organiseren congressen, studiedagen en excursies.

2015 Studiedag "Haal op die Hijs" gehouden in het Maritiem Museum in Rotterdam

2016 Kranendag. Een bustour over de Maasvlakte met een bezoek aan de ECT Deltaterminal

2017 Kranendag. Een rondvaart door de Amsterdamse haven, havens Oost en West. Met een bezoek aan de IGMA en een lenniscaatkraan.

2018 Kranendag. Een rondvaart door de Rotterdamse havens vanaf Heyplaat naar de Botlek en terug naar de St. Jobshaven.

2018 Symposium "Haal op die Hijs" bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).

Fondsen

Zonder financiële hulp lukt het ons niet om onze doelen te realiseren. De NedSEK is dan ook altijd geïnteresseerd in bijdragen van donateurs en sponsors.

Dank aan degenen die zich reeds melden voor het donateurschap!!

Bankrek: IBAN NL53ABNA0620094222.

Ten name van "Nederlandse Erfgoed Kranen"

De **Nederlandse Stichting Erfgoed Kranen**, opgericht op 19 februari 2015, is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 62749390.

NedSEK heeft een **ANBI** registratie onder nummer 854942087.

en voor de echte liefhebbers is er nog een exemplaar van Haal op die Hijs [KLIK hier](#)

